

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ
ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Заснований в 2009 році

Рівне – 2013

ББК 81.2
А - 43
УДК: 81. 243

Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. — Рівне: РДГУ, 2013. — 109 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем викладання іноземної мови, філології, теоретико-методологічних, культурологічних, літературознавчих, мовознавчих проблем спілкування.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Заступник головного редактора:

Мороз Людмила Володимирівна – кандидат філологічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Постоловський Руслан Михайлович – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, ректор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Архангельська Алла Мстиславівна – доктор філологічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету);

Оляндер Луїза Костянтинівна – доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет ім. Лесі Українки);

Гороть Євгенія Іванівна – доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет ім. Лесі Українки);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Стеріополо Олена Іванівна – доктор філологічних наук, професор, (Київський національний лінгвістичний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ніколайчук Галина Іванівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Зимомря Микола Іванович – доктор філологічних наук, професор (Дрогобицький педагогічний університет ім. Івана Франка);

Павлова Ольга Іванівна - кандидат філологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Сербіна Тетяна Георгіївна – кандидат філологічних наук, доцент (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 31.05.2013 р.).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 03.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2013

подій і зображення загальної атмосфери вояжу. Друга площина складається з декількох розповідей про висадки мореплавців на узбережжя й містить багато цікавих фактів і спостережень, а також чимало майже авантюрних епізодів (яких, до речі, значно більше у «Славнозвісному навколосвітньому вояжі»). Так, наприклад, описуючи острів Мейо, на якому побувала команда Дрейкового судна, Претті наводить інформацію, котра й сьогодні ще не втратила своєї пізнавальності і читається з великим інтересом: «Там ми трішечки відпочили й поласували дуже спілим і солодким виноградом, врожайність якого о цій порі року нас надзвичайно вразила; річ у тім, що відбувалося це взимку, і дуже дивно було бачити, як лоза все ще продовжувала плодоносити. Причина ж полягала в тому, що ця місцевість розташована між тропіками та небесним екватором, отже сонце там двічі на рік проходить прямо над головою й перебуває у зеніті, тож і літо там буває двічі на рік, адже теплова лінія проходить зовсім поруч і сонячного тепла вистачає для того, щоб фрукти продовжували рости й плодоносити аж до середини зими» [8, 55].

Таким чином, спогади Ф.Претті та Р.Ферріса можна вважати типовими зразками ренесансної документальної прози мемуарного типу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлов А.В. Языки культуры / А.В.Михайлов. – М.: Языки русской культуры, 1977. – С.120.
2. Наливайко Д.С. Християнська козацька республіка / Д.С.Наливайко. – К.: Дніпро, 1992. – С.24-25.
3. Наливайко Д. С. Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI- XVIII ст./ Д.С.Наливайко. – К.: Основи, 1998. – С.94-95.
4. Очерки по истории мировой культуры / Под ред. Кузнецовой Т.Ф. – М.: Языки русской культуры, 1997. – С.179.
5. Хализев В.Е. Теория литературы / В.Е. Хализев. – М.: Изд. МГУ, 1991. – С.54.
6. A Report of the Voyage & Success there of attempted in the year of our Lord 1583 by Sir Humphrey Gilbert written by M. Edward Hayes. – II Renaissance England Poetry & Prose ... – P.464 – 472.
7. Ferris R. The Most Dangerous & Memorable Adventure ... // Illustrations of Early English Popular Literature. / Ed. by J.Rayne Collier. In 2 v. – N.Y., 1966. – V.2. – P.6.
8. Pretty F. Sir Francis Drake's Famous Voyage Round the World, 1580 // Voyages and Travels: Ancient and Modern, with introductions, notes and illustration. – N.Y., 1980. – P.53-55.
9. Renaissance England. Poetry and Prose from the Reformation to the Restoration. [Ed. by R.Lamson & H.Smith]. – N.Y., 1976. – P.462.

Л.В. МОРОЗ, І.О. ПАШКО. «ОТЧЕТЫ О ВОЯЖЕ» Е.ГЕЙЕСА, ФРЭНСИСА ПРЕТТИ И РИЧАРДА ФЕРРИСА В КОНТЕКСТЕ АНГЛИЙСКОЙ РЕНЕССАНСНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ ПУТЕШЕСТВИЙ

Резюме. В статье проанализированы отчеты о морских путешествиях периода Ренессанса и описано жанровую структуру становления произведений английских путешественников этой эпохи.

Ключевые слова: очерк, записки, описание, открытие, жанр.

L.V. MOROZ, I.O. PASHKO. REPORTS ON THE VOYAGE E.HEYYESA, FRANCIS PRATT AND RICHARD FERRIS IN THE CONTEXT OF ENGLISH RENAISSANCE LITERATURE OF TRAVELLINGS.

The summary. The article analyzes the reports of voyages during the Renaissance and structure of the genre becoming works of British travelers of this period is described.

Key words: essay, notes, description, discovery, genre.

Одержано редакцією 26.04.2013 р.

УДК: 811: 88' 71200: 6789 [256: 61' 124]

Н.О. МИХАЛЬЧУК, Е.Е. ІВАШКЕВИЧ

СКАНДИНАВСЬКЕ ЗАВОЮВАННЯ БРИТАНІЇ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ СУБКУЛЬТУРИ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ АНГЛІЙЦІВ

Резюме. В статті описано історичні події, які детермінують соціальні та історико-еволюційні процеси становлення субкультури та комунікативної поведінки у ранньому англійському суспільстві. Окреслено шляхи збагачення словника англійської мови. Обґрунтовано зміст дефініції “комунікативна поведінка”. Виділено особливості становлення комунікативної поведінки англійців.

Ключові слова: субкультура, комунікативна поведінка, словник англійської мови, соціальні процеси, історико-еволюційні процеси, становлення комунікативної поведінки.

Постановка проблеми. Історія народу, нації відбивається, передусім, в його мові. Багатюща історія Англії – завоювання її іншими державами, співжиття з завойовниками, переможні морські походи англійського флоту, – все це залишило слід у лексичному складі мови, морфологічній будові, фонетиці тощо. Лінгвістичні особливості англійської мови надзвичайно складні для дослідження, адже її лексика являє собою систему, яка виникла в процесі багатовікового історичного розвитку, і зараз, вивчаючи словниковий склад сучасної англійської мови, ми постаємо перед фактом її етимологічної неоднорідності. В англійській мові співіснують найрізноманітніші за своїм походженням слова – латинські, грецькі, французькі, германські і т.п. Все це так чи

інакше зумовлює становлення субкультури та комунікативної поведінки англійців. Тому, досліджуючи мовні та екстралінгвістичні фактори становлення комунікативної поведінки англійців та американців, ми не просто зосередимося на впливі історії чи культури на розвиток мови, але й вкажемо конкретні приклади цього впливу.

Досить цікавим і актуальним, на нашу думку, є дослідження проблеми запозичень в англійській мові та її поширення за межі Великобританії, адже будь-який народ-завойовник намагався нав'язати підкореній нації не тільки свою культуру чи віру, але й мову.

Аналіз останніх досліджень з цієї теми. Такі автори, як К.Бруннер, В.І.Заботкіна, Ю.П.Костюченко вказують на те, що за всю історію існування Великобританії на її території побувало багато племен-завойовників, які тою чи іншою мірою вплинули на розвиток англійської мови та комунікативної поведінки англійців. Це, зокрема, германські племена (англи, сакси, фризи та юти), римляни, скандинавські вікінги та нормандці [1; 2; 4]. Тому дослідження специфічних рис та елементів, які залишило саме по собі кожне з цих племен, визначення ролі мовних та екстралінгвістичних чинників, а також вивчення залежності різних мовних процесів один від одного має, на нашу думку, неабияке значення у становленні комунікативної поведінки англійців.

В теоретичному плані ці питання можна розглядати в масштабі загально-лінгвістичних проблем, і саме досліджуючи їх на фоні історичних подій ми зможемо чітко зобразити шлях вдосконалення комунікативної поведінки англійців залежно від давньоанглійських діалектів та до етапу існування сучасної національної літературної мови.

Дослідивши вплив історії на розвиток англійської мови, ми побачимо місце цієї мови в лінгвістичному світі, дізнаємось, з якими мовами вона пов'язана, з якими споріднена і з якими співіснує на рівні державної мови. Розглянемо також внесок деяких визначних особистостей Англії у становлення національної літературної англійської мови та комунікативної поведінки англійців.

Предметом дослідження даної статті є субкультура англійців та етапи становлення їх комунікативної поведінки. Метою роботи – дослідити мовні та екстралінгвістичні чинники становлення комунікативної поведінки англійців та співвіднести ці особливості з історичними періодами розвитку англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікативна поведінка як складне, детерміноване багатьма факторами й чинниками поняття, зумовлене, перш за все, культурно-історичним розвитком тієї чи іншої країни. Загалом комунікативна поведінка являє собою не просто вираження слів подяки чи задоволення, або, навпаки, образи чи неподобства. Це, перш за все, здатність людини висловлювати точку зору з певним акцентом на культурі, етносі, національній ідеї. Це – вміння обґрунтувати та довести, логічно мислити та узагальнювати. Комунікативну поведінку не можна розглядати, з одного боку, не враховуючи моментів розвитку певної мови, лінгвістичної системи, а, з іншого, – у відриві від культурного простору, в якому дана мова використовується. В цьому зв'язку розкриємо, передусім, основні типи систем культурного розвитку людства.

Так, становлення комунікативної поведінки англійців зумовлене:

1. Запозиченням імен та прізвищ англосаксами у кельтів, які втратили своє первісне значення.
2. Запозиченням слів з живих кельтських мов (ірландської, шотландської).
3. Запозиченням кельтських слів англійською мовою з континентальних кельтських мов (бретонської) або через інші мови (з кельтської через французьку).
4. Запозиченням з латинської мови (конкретні поняття побутового характеру).
5. Утворенням від деяких латинських слів – похідні слова за допомогою звичайних для мови староанглійського періоду словотворчих засобів.
6. Утворенням від деяких запозичених слів – іменники за допомогою староанглійських суфіксів.
7. Вживанням деяких латинських слів, які закріпились у староанглійській мові та витісняють германські синоніми, що існували в мові.
8. Запозиченням релігійних та інших термінів з латинської мови, які перекладалися староанглійськими.
9. Запозиченням великої кількості слів, які з латинської мови потрапили в староанглійську, й були раніше запозичені з грецької мови.
10. Запозиченням слів з германської, римської та грецької міфології [1; 3].

Відділившись в 449 р. від інших германських племен, англосакси протягом трьох наступних століть не мали суттєвих контактів з іншими племенами, якщо не вважати просування англосаксів на північ та захід Британії з поступовим витісненням і винищенням кельтів та міжусобних війн, які безперервно велися між англосаксонськими королівствами.

Вже наприкінці VIII ст. почалися набіги на Англію скандинавських вікінгів. За свідченням „Англосаксонської хроніки” це були скандинави. Вікінги, вільні воїни, збиралися в дружини і здійснювали набіги на узбережжя різних країн. Чудові мореплавці і безстрашні воїни, вікінги давно нападали на Ірландію і Францію, вони відкрили Ісландію і Гренландію та оселилися там. В 787 р. в Британії висадилися перші озброєні загоны скандинавів (Daners), головною метою яких був грабіж. Близькість Британії до західного узбережжя Скандинавського півострова робила можливим такі набіги. Кількість набігів в наступні роки все збільшувалася. Цей період набігів скандинавів, які діяли невеликими загонами, відомий в історії як перший період Скандинавського Завоювання (787-850), від якого і починається проникнення скандинавських слів у англійську мову [3, 56].

Другий період почався в 850 р., коли до гирла Темзи прибули 350 скандинавських кораблів, які піднялися по Темзі до Лондона. Лондон і Кентербері були пограбовані і спалені. Після 865 р. скандинави знову напали на Англію, а саме на Східну Англію, де і залишилися зимувати. Звідси пізньої осені 866 р. вони здійснили похід проти північної Англії. Пізніше скандинави захопили Лондон, повністю оволоділи Східною Англією, Нотрумбрією, частково навіть Мерсією. Цей період скандинавського завоювання (850-878), який проходив у жорстоких битвах англійців з загарбниками, закінчився підписанням королем Альфредом у 878 р. Уедморського мирного договору (The Treaty of Wedmore), за яким скандинави зайняли землі на схід від лінії Лондон – Честер. Більша частина північної та східної Англії (суч. Danelagh, від Dane – скандинав), тобто близько 2/3 всієї території, була під владою скандинавів. Між 891 і 896 рр. Альфред був змушений відбивати повторні напади скандинавів з континенту. Наступники Альфреда, його син Едуард (899-924) і внук Альтестан (924-940), поступово підкорили собі Мерсію, Ессекс та Східну Англію та включили їх у склад Уессекського королівства [2, 105].

Третій період скандинавського завоювання (878-1042) закінчився тим, що в кінці X ст. скандинави підкорили всю Англію. В 1014 р. король скандинавів Свейн (Swein) став королем Англії, а в 1016 р. під владою його сина Кнута (Cnut, Canute) об'єдналися Англія, Данія і частина Норвегії. Панування скандинавів у Англії закінчилося в 1042 р. після зайняття королівського трону англійським королем Едуардом Сповідником (Edward the Confessor).

Залишившись в Англії, скандинави перейшли від розбійницьких походів до створення постійних поселень, селились і в існуючих уже містах Англії. Вони поступово змішувались з англійським населенням. Процес асиміляції скандинавів не пройшов безслідно для англійців. Асиміляція сприяла також знайомству з багатьма предметами матеріальної культури, яких у англійців до того не було. Завдяки скандинавам поживилась торгівля, швидше почали зростати міста, розвиватись ремесла. Згодом скандинави і англійці об'єдналися в один народ. Стара ворожнеча була забута. Співжиття на спільній території вимагало спілкування між членами громад. Відбувається активний процес взаємопроникнення слів однієї мови в іншу, а, з часом, – закріплення скандинавських слів у активному словнику англійської мови [4, 68].

Впливу мови скандинавів на становлення субкультури та комунікативної поведінки англійців сприяло, насамперед, те, що суспільний лад та рівень розвитку англійців і скандинавів був однаковим, а мова скандинавів за своєю граматичною будовою та словниковим складом була споріднена з мовою англійців, близькою та зрозумілою останнім. Крім того, зближенню обох мовленнєвих етикетів сприяла відсутність єдиних мовних норм, закріплених письмом. Скандинавський вплив найпомітніше відчувається у словниковому складі мови. Лексичні запозичення мали різноманітний характер. Запозичені слова не можуть бути зведені в якісь конкретні лексичні групи, разом з тим, – це слова повсякденного вжитку, які утворюють шар суспільно-побутової лексики [5, 271].

Так, до скандинавських запозичених слів відносяться:

а) іменники – band, bank, crook, dirt, egg, fellow, guess, husband, kid, leg, reindeer, scat, sky, skull, skin, scrap, skirt, thrift, want, window і т.д.;

б) прикметники – awkward, flat, ill, low, meek, muggy, odd, rotten, sly, weak і т.д.;

в) дієслова – bait, call, cast, die, gasp, lift, rid, scream, take, thrive, thrust і т.д.

Мовознавець Ю.П.Костюченко у своїй праці стверджує, що в англійську мову із скандинавської було запозичено близько 500 слів [4, 180].

В північно-східних районах Англії збереглася скандинавська топоніміка, зазвичай, це – складні слова з другим елементом скандинавського походження. Найпоширенішими є топоніми з кінцевим елементом -by, що спочатку означало – село, невелике поселення, відокремлена ферма. Більшість географічних назв з -by мають в якості першого компоненту власну назву скандинавського походження: Derby, Rugby, Grimsby, Whitby, Appleby.

Широке поширення мав також компонент скандинавського походження thorp. Спочатку елемент -thorp використовувався для позначення другорядних поселень та ферм, а також слугував для диференціації об'єктів. Він зустрічається по всій території, завойованій скандинавами: Althorp, Linthorp, Ashwellthorpe, Easthorpe, Westhorpe, Northorpe, Southorpe.

Серед масово повторюваних топонімічних елементів виділяють також toft, який спочатку означав ділянку землі, що прилягає до будинку. Toft зустрічається як простий топонім, а також той, що вживається в якості кінцевого елемента: Toft, Tofts, Nortoft, Langtoft, Moortoft, Eastoft, Fishtoft.

Чітко виявляється компонент holm, який означає ділянку суші біля води, невеликих островів. Holm використовується в якості звичайного топоніма і як кінцевий елемент складних назв: Holme, Heigholme, Bromholm, Oxenholme, Topholme.

Широко використовується компонент -thwaite – ділянка землі, вирубка, пасовище. Область найбільшого поширення – північний захід: Thwaite, Braithwaite, Fairthwaite, Greenthwaite, Honeythwaite, Applethwaite, Satterthwaite, Crossthwaite.

В географічних назвах зустрічаються також багато інших елементів, які походять від скандинавських запозичень:

-with в Beckwith (ст. ісл. vipr – „дерево”);

-ton в Brinton, Pedleton, Skipton (ст. ісл. ton – „місто”);

- beck в Lauterbeck (ст. ісл. bekkr – „струмок”, нім. Bach, герм. bakir);
- dale в Liddesdale, Kendal (ст. ісл. dalr – „долина”, рос. долина);
- gate в Canongate (ст. ісл. gata – „дорога”, нім. Gasse, герм. gatwōn);
- forth в Wexforth, Wexford, Seaforth (ст. ісл. fforpr – „затока”).

Аналогічні утворення існують від багатьох інших слів. Загальна кількість географічних назв з скандинавськими елементами становить більше тисячі слів.

Серед скандинавських запозичень слід також відзначити військово-морську термінологію, що характеризувала скандинавів як воїнів, мореплавців та піратів, і назви предметів їхньої зброї. Більшість цих слів зустрічаються в пізніх староанглійських хроніках і використовуються лише тоді, коли мова йшла про чужинців: *barda*, *snearr* (ship), *scegr* (vessel), *lib* (fleet), *scegrmann* (pirate), *dreng* (warrior), *orrest* (battle), *ran* (robbery) та багато інших, більшість з яких не збереглися в сучасній мові.

Поряд з тим, були запозичені слова, що відносяться до судової та законодавчої термінології. Вони зустрічаються в хроніках і частково увійшли у словниковий склад англійської мови: *lagu*, *lage* (law), *utlag* (outlaw), *mal* (action of law), *husting* (assembly), *wapentake* (an administrative district) та інші, а також декілька перекладів-кальок, як *hamsocn* (attacking the enemy in his house), *landceap* (land tax) тощо.

Деякі слова збереглися в сучасній мові у формі, більш близькій до скандинавського слова:

- sister* (сканд. *syster*, ст. а. *sweostor*);
- boon* (сканд. *bon*, ст. а. *bēn*);
- loan* (сканд. *lan*, ст. а. *læn*);
- weak* (сканд. *veigr*, ст. а. *wac*).

Деякі слова скандинавського походження, які широко вживалися в староанглійській мові, в сучасній мові зустрічаються дуже рідко, а деякі – існують лише в північних діалектах: *kirk* (church), *garth* (yard), *laith* (loath).

За звуковим складом та за значенням скандинавські мови були близькими до англійської, і цим пояснюється той факт, що в деяких випадках запозичені слова утворювали дублетні пари з англійськими, які диференціювалися в сучасній мові:

суч. слово з ст. а. мови	суч. слово з сканд. мов
<i>no</i>	<i>nay</i>
<i>from</i>	<i>fro</i> (тільки в <i>to and fro</i>)
<i>whole</i>	<i>hale</i>
<i>rear</i>	<i>raise</i>
<i>craft</i>	<i>skill</i>
<i>sick</i>	<i>ill</i>
<i>edge</i>	<i>egg</i>

Особливість скандинавських запозичень полягає в тому, що в них збереглися задньозикові приголосні [k],[g] і група [sk], тоді як в англійських словах в певних умовах (а [sk] – завжди) вони перетворились в шиплячі. Тому поряд зі словами типу *ship* (з ст. а. *scipu*) в сучасній мові збереглися скандинавські *sky*, *skin*, *skill*, *scare*, *scrape*, *scrub*; також *keg*, *kettle*, *kirk*, *kid* та інші.

Деякі з цих слів утворюють етимологічні пари слів – так звані дублети (doublets):

слово з ст. а.	слово з сканд.
<i>shabby</i>	<i>scabby</i>
<i>share</i>	<i>scar</i>
<i>shriek</i>	<i>screech</i>
<i>shrew</i>	<i>screw</i>
<i>shirt</i>	<i>skirt</i>

Сучасна звукова форма дієслів *get* та *give* також свідчить про скандинавський вплив. Природній фонетичний розвиток дав би *yet*, *yive*. В середньоанглійській мові ці форми широко фіксовані, але в подальшому вони були витіснені формами з [g]. Англійською мовою був також запозичений займенник *they*.

Висновки. Отже, скандинави значно вплинули на англійську мову. В результаті їхнього вторгнення в деяких областях почали говорити на мові завойовників, пізніше ці області стали двомовними, і, на сам кінець, іноземці засвоїли англійську мову. Тривалий вплив на англійську мову скандинавської у містах і скандинавських поселеннях призвели до засвоєння англійською мовою ряду слів скандинавської мови, які здебільшого стосуються назв знарядь праці, предметів побуту, морської і військової справи, суду, законодавства, топоніміки. Скандинавський вплив збільшив різницю між локальними діалектами.

Отже, після завоювання Британії англо-саксами в V ст., яке виявилось вирішальним для її подальшої долі, розпочинається складний та довготривалий процес становлення і розвитку англійської мови. Цілоком зрозуміло, що утворення і розвиток мови нерозривно пов'язані з життям народу, тому процеси, що відбувались у мові, є результатом відображення історії раннього британського суспільства. В зв'язку з цим важливими є зв'язки населення Британії з іншими народами, мови яких залишили помітний слід в англійській. На розвиток англійської мови на ранньому етапі найбільший вплив справили такі мови, як кельтська, латинська та скандинавська. Найменшим був вплив кельтської мови. Він стосувався в основному топонімії та антропонімії і не спричинив змін у словниковому складі англійської мови. Більш глибоким і довготривалим був вплив латинської мови, який значно посилювався після прийняття християнства. З латинської мови було запозичено

багато слів побутового характеру, географічних назв та лексики, що відноситься до релігії, освіти, культури. Досить суттєвим був вплив скандинавської мови на англійську. Цьому сприяв той факт, що англійська і скандинавська мови були спорідненими, і носії обох мов розуміли один одного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бруннер К. История английского языка / К. Бруннер // [перевод с немецкого]. – Т. 1–2. – М., 1955-1956. – 560 с.
2. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка / В.И. Заботкина. – М., 1989. – 456 с.
3. Ильиш Б.А. История английского языка / Б.А. Ильиш. – М., 1968. – 340 с.
4. Костюченко Ю.П. История английской мови / Ю.П. Костюченко. – К., 1963. – 360 с.
5. Расторгуева Т.А. История английского языка / Т.А. Расторгуева. – М., Высшая школа, 1976. – 370 с.

Н.А. МИХАЛЬЧУК, Э.Э. ИВАШКЕВИЧ. СКАНДИНАВСКОЕ ЗАВОЕВАНИЕ БРИТАНИИ И ЕГО ПОСЛЕДСТВИЯ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ СУБКУЛЬТУРЫ И КОММУНИКАТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ АНГЛИЧАН

Резюме. В статье описаны исторические события, которые обуславливают социальные и историко-эволюционные процессы становления субкультуры и коммуникативного поведения в раннем английском обществе. Описаны пути обогащения словаря английского языка. Обосновано содержание дефиниции “коммуникативное поведение”. Выделены особенности формирования коммуникативного поведения англичан.

Ключевые слова: субкультура, коммуникативное поведение, словарь английского языка, социальные процессы, историко-эволюционные процессы, формирования коммуникативного поведения.

N.O. MYKHALCHUK, E.E. IVASHKEVYCH. SCANDINAVIAN CONQUERING OF GREAT BRITAIN AND ITS CONSEQUENCES FOR THE DEVELOPMENT OF SUBCULTURE AND COMMUNICATIVE BEHAVIOR OF ENGLISHMEN

The summary. In this article the historical events which determine social and evolutionary processes of forming the subculture and the communicative behavior of Englishmen in early English society. The ways with the help of which the English vocabulary was enriched were described. The context of the definition “the communicative behavior of Englishmen” was proposed. The peculiarities of forming the communicative behavior of Englishmen were investigated.

Key words: the subculture, the communicative behavior, English vocabulary, social processes, evolutionary processes, forming of the communicative behavior of Englishmen.

Одержано редакцією 27.03.2013 р.

УДК: 821. 111

Л.В. МОРОЗ, Н.В. КУШНІР

РОЛЬ СПОГАДІВ АНГЛІЙСЬКИХ МАНДРІВНИКІВ-ДИПЛОМАТІВ У ФОРМУВАННІ УЯВЛЕНЬ АНГЛІЙЦІВ ПРО РОСІЮ КІНЦЯ XVII- ПОЧ. XVIII СТ.

Резюме. У статті проаналізовано спогади англійських мандрівників доби Відродження, зокрема мемуарна спадщина дипломата Джерома Горсея, схарактеризовано деякі особливості художнього аналізу досліджуваної проблеми.

Ключові слова: спогади, мандрівник, стиль, характер.

Важливу роль у формуванні уявлень англійців про Росію кінця XVI - початку XVII століття відігравали твори купця-дипломата Джерома Горсея. Мемуарна спадщина цього англійця, котрий протягом майже двадцяти років вів торгівельні справи та виконував посольські доручення в Росії, представлена трьома творами - «Урочиста й пишна коронація Федора Івановича, царя російського» (1589), «Розповідь або спогади сера Джерома Горсея про його мандри» (1589-1590, 1626) та «Трактат про друге і третє посольство містера Джерома Горсея, есквайра, а нині лицаря, який був посланий її Величності до царя Росії у 1585 та 1589 роках» (1589-1591).

Перші два твори були надруковані ще за життя автора, а останній дуже довго зберігався в рукописному варіанті у фондах Британського музею і вперше вийшов друком лише у 1856 році, потрапивши до повного видання документів та спогадів про російсько-англійські відносини XVI століття [9, 29].

Слід зауважити, що твори Горсея здавна привертати увагу як англійських, так і російських істориків [10;233]. Спогади, залишені елизаветинським мандрівником, фахівці одностайно називають важливими документами, що проливають світло на деякі «темні» епізоди російської минушини та на характер дипломатичних і торгівельних відносин між елизаветинською Англією і Росією часів Івана Грозного, Федора Івановича та Бориса Годунова. Науковцями встановлено точні дати появи перших версій кожного з цих творів та виявлено фрагменти пізніших вставок і доповнень, які вносились автором під час наступних редакцій своїх текстів [4, 63].

Перекладені російською мовою [5] мемуари Дж. Горсея в колишньому СРСР неодноразово ставали об'єктом фундаментальних джерелознавчих досліджень та викликали час від часу наукові дискусії з приводу достовірності тих чи інших наведених у них відомостей [6].

Доволі парадоксальним видається той факт, що твори англійського мандрівника, які здійняли досить потужну хвилю інтересу в різних галузях історичної науки, все ще залишаються поза увагою істориків літератури та літературознавців. Хоча, як зазначають майже всі науковці, котрі їх досліджували, ці спогади

ЗМІСТ

Безкоровайна О.В. Культурний контекст як умова реалізації самоствердження особистості в освітньому процесі.	3
Калініченко М.М. Формування жанру орієнтальної історії в американській літературі.	13
Андрощук А.В. Мова роману Нормана Раша «Парування» («Mating») як предмет зображення.	15
Мороз Л.В., Пашко І.О. «Звіти про вояж» Е.Гейсса, Френсіса Претті та Річарда Ферріса в контексті англійської ренесансної літератури мандрів.	20
Михальчук, Н.О. Івашкевич Е.Е. Скандинавське завоювання Британії та його наслідки для становлення субкультури та комунікативної поведінки англійців.	24
Мороз Л.В., Кушнір Н.В. Роль спогадів англійських мандрівників-дипломатів у формуванні уявлень англійців про Росію кінця XVII- поч. XVIII ст.	28
Вовчук Н.І., Мороз Л.М. Розвиток новели в епоху Відродження.	32
Вакулінська Л.М. Епістолярні особливості комунікативних мовних засобів німецькомовних біблійних текстів.	34
Данілова Н.Р. Сучасні підходи викладання іноземних мов на немовних спеціальностях вищих навчальних закладів.	36
Олесюк Л.В. Соціолінгвальні особливості нової фразеології англійської мови.	38
Кочубей О.С. Структура та зміст підготовки викладачів перекладу в мовному вищому навчальному закладі.	41
Мороз Л.В., Король О.Ю. Формування граматичної компетенції у студентів немовних вищих навчальних закладів.	45
Денисюк Л.В. Інноваційні підходи викладання англійської мови для студентів немовних факультетів на сучасному етапі.	47
Давнюк С. В., Козицька О.А. Лінгвістичні засади оволодіння елементами синтаксису під час навчання рідної мови.	50
Трофімчук В.М. Формування спеціалізованої комунікативної компетенції студентів-менеджерів у галузі говоріння.	53
Бойко Н.Г., Конопльова Ю.О. Роль мультимедійних технологій у формуванні комунікативної та міжкультурної компетенції учнів.	54
Ковалюк В.В. Англійський лінгвістичний компонент як елемент впливу на мовну ситуацію у сучасній Україні.	57
Палій В.П. Особливості засвоєння афективної лексики в процесі вивчення французької мови.	61
Дуброва А.С. Застосування комп'ютерної техніки на етапі введення нового матеріалу у системі інтенсивного навчання іноземних мов.	64
Яцюрик А.О. Лінгвістичні засади вивчення особистісних корелятивів креативності людини.	67
Сухомлин Т.С. Особливості перекладу фразеологізмів, що виражають психічний стан людини, з англійської на українську мову.	69
Мазурок О.М. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя іноземної мови до виконання професійної діяльності.	72
Михальчук Н.О., Івашкевич Е.З. Текстуальна очевидність і оповідна структура роману «Нічні охоронці» Алана Мура та Дейва Гіббонса.	76
Михальчук Н.О., Івашкевич Е.Е. Кроскультурна комунікація: комунікативний підхід в процесі навчання вчителів англійської мови.	83
Бігунова С.А., Зубілевич М.І. Семантика символічних топонімів.	90
Дуброва А.С. Навчання особистісно-орієнтованого спілкування на основі тексту студентів немовних факультетів вищих навчальних закладів.	94
Моєсеєва О.С. Розвиток професійної культури майбутніх вчителів англійської мови.	95
Михайленко В.В. Переклад у міжкультурному навчанні: «Very» у центрі уваги.	99
Колінчак Н.Д. Ефективність користі роботи над проектом в аудиторії іноземної мови.	102
Верьовкіна О.Є., Ярута Н.П. Синтаксичні виразні засоби та стилістичні прийоми в оповіданнях Роалда Даля «Четвертий комод чіпендейла» та «Парі».	105
Відомості про авторів	108

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Заснований у 2009 р.

Відповідальний редактор збірника Петрівський Я.Б.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Мороз Л.В.
Технічний редактор Бігунова С.А.
Комп'ютерна верстка Ковалюк В.В., Горішна І.Г.

Здано до набору 25.04.2013 р. Підписано до друку 29.04.2013 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 24,02. Обл. вид. арк. 17,39 Замовлення №144/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет.

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

**А – 43   Актуальні проблеми філології та методики викладання
гуманітарних дисциплін: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. — Рівне: РДГУ,
2013. — 109 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 03.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем викладання іноземної мови, філології, теоретико-методологічних, культурологічних, літературознавчих, мовознавчих проблем спілкування.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 81'243

ББК 81.2